

15.

Een haan uit de hoge hoed

Glunderend neemt Jan Nagel op maandagmiddag 17 augustus het woord in perscentrum Nieuwspoort. De partijvoorzitter heeft zijn mediacontacten aangeboord en gezorgd dat NPO Politiek de bijeenkomst live uitzendt. Hoewel de reden voor de persconferentie niet is meegedeeld, kan iedereen raden waar het over zal gaan. De kandidaatstelling voor een nieuwe lijsttrekker is twee dagen eerder gesloten.

Dat Nagel glundert heeft twee redenen: het bestuur heeft unaniem een keuze weten te maken uit de veertien kandidaten én deze naam is nog niet uitgelekt. Een unicum, noemt hij dat laatste, niet onterecht gezien de trackrecord van zijn partij op dit punt. Martin van Rooijen blijkt niet bij de veertien kandidaten te zitten. De senator, die eerder nog door zijn Tweede Kamercollega's op het schild was gehesen als droomkandidaat, heeft na rijp beraad bedankt voor de eer. Als hij het zou doen, wilde hij niet voortijdig afhaken. Dat zou betekenen een zware baan als fractieleider tot zijn tweeëntachtigste. Tijd die hij liever met zijn echtgenote en familie doorbrengt. Over een andere naam die rondzong, voormalig *Telegraaf*-hoofdredacteur en partijadviseur Sjuul Paradijs, had Corrie van Brenk twee weken eerder bij WNL al gezegd dat hij zich waarschijn-

lijk niet zomaar aan een partij zou verbinden. Ze krijgt gelijk: Paradijs zit evenmin tussen de aanmeldingen.

Het hoofdbestuur, vertelt Nagel, heeft met vier van de veertien kandidaten gesproken, allen vrouwen: de huidige fractievoorzitter Corrie van Brenk, die het volgens hem uitstekend heeft gedaan in het pensioendebat, Kamerlid Léonie Sazias, die met voorkeursstemmen in het parlement is gekozen en raadslid Ellen Verkoelen uit Rotterdam, die zichzelf al vroeg in de race naar voren schoof. Allemaal uitstekende kandidaten, benadrukt hij, maar de keuze is op nummer vier gevallen: Liane den Haan, directeur-bestuurder van ouderenbond ANBO. Het bestuur schat in dat zij de benodigde electorale aantrekkingskracht heeft om 50PLUS uit het dal te halen. Ze gaat voor tien zetels, zegt ze vol zelfvertrouwen als ze even later het woord krijgt. Optimistisch voor een partij die in de peilingen inmiddels is weggezakt naar één schamele zetel? Moet haalbaar zijn, vindt ze. 'De helft van Nederland is ons electoraat.'

Volgens Nagel is de 52-jarige Den Haan als geen ander in staat vernieuwing te brengen en is ze met haar staat van dienst bij de ANBO goed thuis in de ouderenmaterie, sterk in het debat en ze kan tegen kritiek. 'Ze is niet onomstreden, maar wel rechtdoorzee.' Dat ze nog geen jaar partijlid is, zoals de reglementen voorschrijven, vormt geen probleem: het bestuur verleent haar dispensatie. Bovendien had ze een goed excuus: de rol van ANBO-baas laat zich lastig verenigen met een actief partijlidmaatschap. 50PLUS is niet haar eerste partij: tussen 2006 en 2010 zat ze in de gemeenteraad van Woerden, eerst voor D66, later voor de PvdA.

Als ANBO-baas is Den Haan geen onbekende op het Binnenhof: ze lobbyt er met regelmaat voor de belangen van ouderen. ANBO en 50PLUS hebben wat dat betreft in het oog springende verschillen in hun standpunten. 50PLUS is mordicus tegen het pensioenakkoord, terwijl de ANBO-baas het

steeds heeft verdedigd. Den Haan klinkt al als een echte politica als ze zich uit kritische vragen hierover redt. 'Als ANBO staan we voor een "ja mits", terwijl 50PLUS voor een "nee ten-zij" staat.'

Wat ook meespeelt in de keuze van het bestuur voor outsider Den Haan: aan haar kleeft niet de interne strijd die de partij de voorbije maanden zoveel zetels in de peilingen heeft gekost. Is ze niet bang ook ten onder te gaan in partijruzies, wil de aanwezige pers weten. 'Weet u, ik word juist sterk als het moeilijk wordt. Als ze bij wijze van spreken de strop om mijn nek leggen en het krukje begint te wiebelen.'

Dat Den Haan strijd niet uit de weg gaat, heeft ze bij de ANBO laten zien. Ze greep in 2015 hard in nadat lokale bestuurders van de ouderenclub geld zouden hebben verduisterd. Ze blokkeerde de rekeningen van de bijna vierhonderd lokale afdelingen en centraliseerde de macht in de vereniging. Alle plannen moesten voortaan via het hoofdkantoor in Woerden lopen. Boze lokale bestuurders spraken van Sovjet-praktijken en stapten op. Het leverde Den Haan de bijnaam 'mevrouw Poetin' op. Niet per se een vredesstichter dus. Maar zachte heemeesters maken stinkende wonden, weet het partijbestuur inmiddels. De vorige lijsttrekker, Krol, nam onvoldoende de regie, vinden ze, en liet veel op zijn beloop waardoor het uiteindelijk uit de hand liep. Daar hoeven ze bij Den Haan niet bang voor te zijn.

De gescheiden Den Haan voelt zich bij haar voorgenomen carrièreswitch gesteund door haar thuisfront. Door haar drie kinderen, die haar aanmoedigden deze stap te zetten, maar ook door haar trotse moeder: 'Dit is wat je goed kan, dit moet je gaan doen. Ik kook wel als je niet thuis bent,' had ze gezegd. Een kleine moeite, want Den Haans moeder woont bij haar in huis. Dat komt zo: toen haar eigen moeder (Lianes oma) overleed na een eenzame tijd in een verpleeghuis, wist ze dat ze dat niet wilde. Moeder en dochter verkochten hun huizen en

kochten er samen één huis voor terug. Praktisch en gezellig. Eens per week eten ze samen. Op verzoek van moeder meestal Hollandse pot, ook al houdt Liane daar zelf niet zo van.

Tegenkandidaat Corrie van Brenk heeft het bestuur, zodra ze hoorde dat Den Haan in beeld was, geadviseerd zijn licht op te steken bij KBO Brabant. 'Dan weet je hoe ze ligt bij ouderenbonden.' Het telefoontje naar Brabant bracht het bestuur niet op andere gedachten. 'Het zou allemaal goed komen, zei Nagel.' Ze besluit dat ze na de verkiezingen stopt als ze niet tot lijsttrekker gekozen wordt. Ze voelt er namelijk niets voor om met iemand in een fractie te komen die fundamenteel anders denkt over het pensioenakkoord en ze is sceptisch over wat Den Haan in haar vorige functie voor de achterban voor elkaar gekregen heeft. 'De ouderenbonden, waaronder de ANBO, zaten aan tafel en hebben helemaal niets bereikt. Wat heeft ze daar in godsnaam zitten doen? Koffie zitten drinken met Koolmees en zich door hem laten inpakken?' Van Brenk houdt vast aan haar kandidatuur maar voelt zich door het bestuur gedwarsboomd. 'Er waren geen debatten tussen de kandidaten, geen meet-and-greet. Ik moest zelfs moeite doen om een interview met mij in het magazine *Volzin* op de partijsite te krijgen.'

Den Haan trekt het land in om kennis te maken met leden. Een aantal provinciale besturen blijkt niet bereid haar te ontvangen. In Zuid-Holland, Utrecht, Brabant en Limburg is ze wel welkom. Voor Den Haan is het een tegenvaller dat ze überhaupt tegenkandidaten heeft. De drie anderen zouden alleen voor de vorm op gesprek komen, zou haar zijn verteld door het dagelijks bestuur, en ze zouden zich wel neerleggen bij de keuze van het hoofdbestuur voor haar. Dat blijkt een misrekening.

Senator Martin van Rooijen betuigt openlijk steun aan de kandidatuur van Van Brenk en twittert geharnaste pensioenstandpunten waar Den Haan zich niet in kan vinden. Ze wijst

het bestuur erop dat het toch niet aan een senator is om Tweede Kamerpolitiek te bedrijven. Het bestuur toont begrip, maar kent Van Rooijen: die gaat toch zijn eigen gang, en waarom zouden ze een democratisch gekozen volksvertegenwoordiger de mond willen snoeren? Ze dringen er bij Den Haan op aan dat ze zelf met hem in gesprek gaat. Op 1 oktober ontvangt ze hem bij haar thuis in Woerden, waar hij aangeeft bereid te zijn met haar samen te werken als ze lijsttrekker wordt. Er zijn verschillen van mening, maar die zijn overbrugbaar. Wel houdt hij vast aan zijn steun voor Van Brenk.

Op 3 oktober 2020 stemmen zo'n 360 leden tijdens een digitale ledenvergadering over de kandidaten. Léonie Sazias trekt zich op het laatste moment terug en spreekt haar steun uit voor Den Haan, en dus niet voor haar fractiegenoot Van Brenk. Sazias: 'Ik had me als bekend gezicht kandidaat gesteld omdat ik vond dat ik dat moest doen voor de partij. Maar ik had besloten mijn plaats graag af te staan aan een betere kandidaat, want lijsttrekker zijn is topsport. Over Liane was ik meteen enthousiast. Ik heb zelf gewerkt voor de ANBO, kende haar persoonlijk niet heel goed maar vond haar charmant en aansprekend. Corrie is een goed Kamerlid, maar lijsttrekker is een ander vak. Ze baalde ervan dat ik haar niet steunde maar begreep het wel.'

Uiteindelijk legt Van Brenk het bij de verkiezing met 42 procent van de stemmen af tegen Den Haan, die met 52 procent aan één stemronde genoeg heeft. 'Ik stond echt helemaal te trillen,' bekent ze opgelucht na haar nipte overwinning. De vraag is echter hoe groot het draagvlak voor haar binnen de partij is, want nog geen tiende van de circa vierduizend leden heeft een stem uitgebracht. De reacties binnen de partij op haar verkiezing zijn verdeeld. Voorstanders hopen dat zij als nieuwkomer een eind kan maken aan het geruzie en de peilingen weer in de goede richting kan buigen. Maar veel leden zijn kritisch vanwege haar steun aan het pensioenakkoord.

Terwijl de partij zich daar, met senator Van Rooijen voorop, categorisch tegen heeft verzet. Voor prominente partijleden, onder wie de Gelderse voorzitter en oud-hoofdbestuursvoorzitter Jan Zoetelief, is de verkiezing van Den Haan reden de partij de rug toe te keren. Dat lijkt ook te gelden voor een deel van de kiezers. In de peilingen zakt de net weer wat opgekrabbelde partij terug naar één zetel.

De dag na haar verkiezing biedt voorganger Henk Krol haar aan om samen om de tafel te gaan zitten, zodat hij haar kan behoeden voor 'valkuilen' in de partij. Ze slaat het aanbod beleefd af. Naar buiten toe verklaart ze dat de partij de ruzies en conflicten achter zich heeft gelaten. 'Ik vraag criticasters vaak eens mee te lopen met lokale afdelingen, naar ledenvergaderingen of bijeenkomsten te gaan en te observeren. Dan valt op dat onze mensen in de partij constructief bezig zijn met politiek en met elkaar. Het is vaak gewoon gezellig zelfs. Wel denk ik dat de politieke kant van de partij meer samen moet optrekken.' Over die samenwerking heeft ze concrete ideeën. Ze wil korte lijntjes tussen landelijke 50PLUS-kopstukken, leden in waterschappen, raads- en Statenleden. Landelijke en lokale partijgenoten kunnen de onderlinge kloof dichten door kennis en ervaring te delen. Een digitaal kenniscentrum kan daarbij helpen. 'Kamerleden kunnen leren van gemeenteraadsleden en omgekeerd. Het moet een eenheid worden die voor huidige en toekomstige ouderen opkomt.'

Inhoudelijk denkt ze te kunnen scoren met praktische zaken die de politiek dichter bij de mensen brengt: veiligheid op straat, alternatieve woonvormen voor ouderen, bereikbaarheid en vooral de betaalbaarheid van de gezondheidszorg en koopkrachtreparatie voor gepensioneerden. Misschien nog wel belangrijker dan al deze praktische maatregelen is het verbeteren van het imago van ouderen. Het grootste deel van de ouderen is vitaal en heeft veel toegevoegde waarde voor de samenleving. Maar het beeld is nog steeds dat van oudjes achter

een rollator. In andere landen wordt de waarde van ouderen erkend en doen ze volwaardig mee. Dat moet in Nederland ook, vindt het nieuwe boegbeeld.

Dit boek is geen afrekening

Na zijn vertrek heeft Geert Dales aangekondigd een boek over 50PLUS te schrijven. In mei 2020 had hij zijn plannen al toegelicht aan de pers: ‘Het boek wordt, anders dan sommigen denken, helemaal geen anekdotisch afrekenboek, maar een serieuze politiek-bestuurlijke verhandeling met licht autobiografische elementen.’ In het voorwoord van *Tien zetels. Hoe 50PLUS ten onder ging en wat we daarvan leren* onderstreept Dales het nog eens: ‘Dit boek is geen rancuneus vlotschrift waarin gram wordt gehaald of oude rekeningen worden vereffend.’ Geen afrekening dus. Maar dan zijn de termen amateurisme, intriges, achterbakse manoeuvres, ruzies, baantjesjagerij en verraad al gevallen. En vanaf pagina 13 gaat hij los. ‘De oud-voorzitter spaart niemand, alleen zichzelf,’ recenseert Dion Mebius in *de Volkskrant*.

Niet voor niets heeft Dales een deel van het boek vooraf laten checken door zijn advocaat Peter Plasman. Een vriendendienst tegen een honorarium van drie gesigioneerde exemplaren. ‘Je doet wat je anderen verwijt,’ oordeelt zijn raadsman over sommige passages. Op diens advies past hij enkele formuleringen aan. ‘Corrupt’ wordt geschrapt, ‘malversaties’ laat hij staan. Aangiftes wegens smaad en laster blijven uit. Terwijl een digitale proef van het boek al voor verschijning rondgaat binnen de partij. ‘Ze hebben het allemaal gelezen,’ weet Dales. Een van de lezers is Hylke ten Cate, door Dales in zijn boek getypeerd als een ‘wonderlijk bestuurder uit de coterie van Nagel’. Hij herkent veel in het boek, maar: ‘Sommige dingen heb ik toch een tikkie anders beleefd.’ Ook hij mist elke vorm

van zelfkritiek bij Dales. ‘Toen hij begon stond de partij op tien zetels en toen hij wegging op één. Dan heeft hij toch iets niet helemaal goed gedaan.’

Dales heeft overwogen een hoofdstuk te wijden aan wat hij zelf anders had moeten doen. Misschien was dat goed geweest, maar het was een kort hoofdstuk geworden, zegt hij er meteen bij. Wangedrag had hij harder moeten aanpakken, hij is te lang naïef en goedgelovig geweest en had moeten doorpakken met een ledenraadpleging over zijn voorzitterschap. Kwalificaties als matennaai en zelfpijperij had hij achterwege moeten laten. ‘Dat was beneden mijn waardigheid.’ Zijn kandidatuur voor de Tweede Kamer was een inschattingsfout. ‘Ik dacht dat de partij blij zou zijn. Ik was al drie jaar lid en dus geen zij-in-stromer. Mijn voorzitterstermijn liep af in 2021, ongeveer rond de verkiezingen. Ik had niet verwacht dat er heisa zou komen. Mijn kandidatuur is gebruikt als stok om de hond mee te slaan. Die kans had ik ze nooit moeten geven.’ Een laatste zelfreflectie: ‘Ik heb te weinig tijd genomen om de organisatie mee te nemen in de veranderingen. Ik wilde te snel.’

Tien zetels verschijnt op 26 november 2020: de dag dat Henk Krol, na het debacle met de Partij voor de Toekomst waar hij met ruzie is opgestapt, opnieuw een nieuwe partij lanceert: de Lijst Henk Krol (LHK). Een dag later presenteert 50PLUS zijn kandidatenlijst voor de Tweede Kamer. Al dit partijnieuws sneeuwt echter onder door de implosie van Forum voor Democratie die zich deze week voltrekt. Veel 50PLUS'ers constateren met genoegen dat hun partij geen patent blijkt te hebben op breed uitgemeten interne ruzies. De ontmanteling van Forum lijkt wel de 50PLUS-geschiedenis in de hoogste versnelling. Waar hun partij een paar maanden voor nodig had, gebeurt bij FvD in een paar dagen. Wordt in de analyses rond de ruzies in 50PLUS de hoge leeftijd van de strijders als element genoemd, bij Forum is juist de jongerenafdeling de steen des aanstoets omdat in appgroepen nazisti-

sche, antisemitische en homofobe berichten zijn gedeeld. Als partijleider Thierry Baudet hier naar de smaak van veel leden te weinig afstand van neemt, gaat het snel: Baudet zegt zich terug te trekken als lijsttrekker, maar schrijft vervolgens een lijsttrekkersverkiezing uit die hij wint, waarna de partij weer opkrabbelt.

De kracht van PLUS

‘Gehele fractie stopt,’ luidt de haast triomfantelijke kop van een persbericht dat de Tweede Kamerfractie op 24 november verstuurt. Geen van de drie zittende Kamerleden stelt zich verkiesbaar voor de verkiezingen van 2021. Van Brenk had bij de lijsttrekkersverkiezing al aangegeven alleen als lijsttrekker door te willen. Daags voor de publicatie laat Sazias weten niet herkiesbaar te zijn. Nu ook de eenenzeventigjarige Gerrit-Jan van Otterloo afhaakt, zoekt de fractie zelf de publiciteit.

Het tekent de verhouding tussen de fractie enerzijds en het bestuur en de nieuwe politiek leider anderzijds. Sazias’ vertrek ligt namelijk aan Den Haan, laat ze weten. ‘Liane wil het allemaal anders doen. En ik vind mijn gezondheid belangrijker.’ De botsing is opmerkelijk, want Sazias heeft haar eigen lijsttrekkersambities juist opgegeven ten gunste van Den Haan (en niet van haar fractiegenoot Van Brenk). Die steun heeft zich dus niet terugbetaald. Sazias, die in 2017 nog bijna 52.000 voorkeurstemmen haalde, kwam er na twee sollicitatierondes achter niet in de top tien te staan van de zeskoppige selectiecommissie waar Den Haan deel van uitmaakte. Ze voelt zich afgescheept. ‘Liane zei: we gaan het samen doen, samen campagne voeren. Maar toen bleek dat ze mij heel laag op de lijst heeft gezet. Het werd me duidelijk dat ze met een schone lei wilde beginnen. Met nieuwe mensen. Ik was teleurgesteld omdat ik na vier jaar hard werken dacht dat mijn ervaring

ertoe deed. Ze heeft me niet eens gebeld, ik moest het van een ander commissielid horen.'

Ook Van Otterloo ontbreekt in de top van de lijst. 'Ik heb tien jaar parlementaire ervaring, maar ze kozen voor kandidaten zonder ervaring,' reageert hij teleurgesteld. Behalve de zittende fractieleden is nog een handvol kandidaten afgehaakt na het horen van hun plek op de lijst. De fractie is gefrustreerd en kiest voor vrijwillige isolatie. Van Brenk laat weten dat ze nog prima samenwerkt met haar fractiegenoten in de Eerste en Tweede Kamer, maar dat ze met de partijtop geen contact meer heeft. Ze heeft haar reguliere overleg met het bestuur en Den Haan opgezegd. 'Ik ga niet meer door met deze partij, dus ik spreek ze ook niet meer.' Sazias neemt de overleggen over. Zij blijkt, nog geen week na het versturen van het persbericht, namelijk toch bereid op de lijst te staan, als lijstduwer. Uit loyaliteit naar de partij en naar Nagel, stelt ze. 'Het bloed kruipt waar het niet gaan kan. Ik zie veel kansen om met het nieuwe verkiezingsprogramma van 50PLUS echt iets in Nederland te kunnen betekenen.'

Geen fractieleden in de top tien dus, maar wie dan wel? De kandidatencommissie is gegaan voor mensen met vakkennis over voor 50PLUS belangrijke onderwerpen. De nummer twee op de lijst, oud-vvd'er Raymond Brood, was jarenlang partner bij Mercer, een consultancybureau onder meer gespecialiseerd in pensioenen. Ook de nummer vier, voormalig Robeco-bestuurder Martin Nijkamp, brengt op dat terrein kennis en ervaring mee. Binnen de partij zijn beiden nieuwelingen. Toch is het aantal 'parachutisten' in de top van de lijst kleiner dan bij de vorige Kamerverkiezingen. Het merendeel van de top tien is al enige tijd voor de partij actief in de provinciale of gemeentelijke politiek.

Behalve van de kandidatencommissie, maakt Den Haan ook deel uit van de verkiezingsprogramma-commissie die verder bestaat uit Jan Nagel en voorzitter Erik de Graaff. Hierin

komt onder meer het AOW-standpunt ter sprake. Toen Nagel haar polste voor het lijsttrekkerschap, had ze laten doorschemeren de strijd voor de AOW op vijfenzestig als een achterhoedegevecht te beschouwen en geopperd dat er wellicht een soort flex-AOW te bedenken was waarbij mensen er toch eerder uit konden. Volgens haar had Nagel bij deze en andere 'voorwaarden' die ze aan het lijsttrekkerschap gesteld had, destijds instemmend geknikt.

Maar Nagel voelt er niets voor om te tornen aan het vijfenzestigstandpunt, dat op zijn aandringen bij de vorige verkiezingen zelfs als breekpunt was aangemerkt. 'De sfeer in de programmacommissie is door de dwingende wijze waarop Jan Nagel de inhoud probeert te manipuleren zeer onaangenaam,' blikte Den Haan in haar reconstructie van de campagneperiode terug. Volgens haar dwingt Nagel een 'onduidelijke formulering' af rond de AOW-leeftijd. Een opmerkelijk verwijt, want de tekst in het verkiezingsprogramma laat aan duidelijkheid weinig te wensen over: '50PLUS wil een volledige AOW-uitkering op vijfenzestigjarige leeftijd.' Dat de lijsttrekker daar anders over blijft denken, wordt later in de campagne pijnlijk duidelijk.

Het programmateam vindt dat in de landelijke politiek een visie op vergrijzen ontbreekt en belooft in het verkiezingsprogramma, *De kracht van plus*, daarin te voorzien.

50PLUS gaat zorgen voor de broodnodige randvoorwaarden om de huidige en toekomstige generaties ouderen goed oud te laten worden. Midden in de samenleving, met een passend pensioen, in een geschikte woning en goede gezondheidszorg waar dat nodig is. En we laten graag zien dat vergrijzing ook kansen biedt. Kansen op meer welvaart, welzijn en welbevinden. Goed ouderenbeleid is namelijk niet alleen in het belang van ouderen, het is een gedeeld belang.

Veel van de voorstellen in het programma zijn van financiële aard. Het belooft AOW'ers een dertiende maand, het eigen risico in de gezondheidszorg wordt bijna gehalveerd naar tweehonderd euro, de huurprijs van sociale woningen wordt bevroren, het minimumloon gaat omhoog en de basisbeurs keert terug. Gemeenten moeten zorgen voor kleinschalige woonvormen met zorg en er moeten meer wijkagenten zichtbaar zijn op straat. Kwetsbare ouderen worden beschermd door ondersteuning voor mantelzorgers, digi-vaardigheidscurssussen en hogere straffen voor geweldsdelicten tegen hen. Leef-tijdsdiscriminatie op de arbeidsmarkt wordt tegengegaan.

Aan de vooravond van de digitale ledenvergadering op 12 december is het onrustig in de partij. Er heerst onvrede over het verkiezingsprogramma, met name over de passages die zouden suggereren dat 50PLUS bereid is te onderhandelen over het pensioenakkoord. In antwoord op vragen uit de media heeft Liane den Haan vast laten weten dat ze vindt dat ook de zittende Tweede Kamerfractie zich moet voegen naar de nieuwe politiek leider en het nieuwe programma. Zij voelen daar echter niets voor. Ze zijn gekozen op basis van het programma van 2017 en daar houden ze zich aan.

Bij de stemming over het verkiezingsprogramma lijkt het met de onvrede echter nogal mee te vallen: 88 procent stemt vóór. Dan volgt het spannendste onderdeel van het congres: het vaststellen van de kandidatenlijst. Nagel is de commotie bij de vorige Tweede Kamerverkiezingen, toen hij de lijst in één keer liet vaststellen, nog niet vergeten. Nu kiest de voorzitter er wijselijk voor om iedere plek op de lijst in stemming te brengen, zelfs als er geen tegenkandidaten zijn. Even wijselijk onthoudt het bestuur zich daarbij van een stemadvies. De leden beslissen. Ook al is dat tegen de zin van de lijsttrekker, die er bij Nagel op aangedrongen heeft wijzigingen in de top van de lijst te voorkomen. 'Ik ben erg geschrokken van het feit dat elke plek geamendeerd kan worden,' heeft ze het bestuur

twee weken eerder gemaild en ze dreigde te stoppen als de top vijf niet overeenind zou blijven.

De lijsttrekker heeft voorafgaand aan de digitale ALV Nagel om spreektijd gevraagd om de kandidatenlijst in te leiden. Nagel vindt dat dubbelop, want de voorzitter van de selectiecommissie krijgt daarvoor ook al het woord. Na aandringen velt de voorzitter zijn oordeel: ze krijgt maximaal twee minuten. Tien minuten voor ze live gaan, herinnert hij haar nog eens aan de afspraak. 'Denk je eraan dat je twee minuten hebt? Ik houd je eraan.' Als ze laat weten dat haar bijdrage iets langer is uitgevallen, zien diverse omstanders een tierende voorzitter die dreigt: 'Als je langer doorgaat, kap ik je af.' Van tevoren zijn immers duidelijke afspraken gemaakt over de spreektijd om de onlinevergadering in goede banen te leiden. Bovendien is verzocht de presentaties van tevoren aan te leveren, wat de lijsttrekker heeft verzuimd. Overstuur kort Den Haan in de resterende minuten haar toespraak in.

Vaste briefschrijver Dick Schouw heeft amendementen ingediend om de nummers twee en tien geheel van de lijst te verwijderen. Raymond Brood (plek twee), omdat hij in 2019 nog landelijk actief geweest zou zijn voor de VVD en zich direct na zijn inschrijving als 50PLUS-lid aangemeld heeft voor de Tweede Kamer. Noëlle Sanders (plek tien) omdat ze in 2019 uit de D66-fractie in haar woonplaats stapte zonder haar zetel terug te geven. Partijsecretaris Peter Schut benadrukt dat Brood al sinds 2018 geen VVD-lid meer is en ontraadt ook het tweede amendement. En wie is Schouw, die meerdere partijen versleet, trouwens om anderen de les te lezen over loyaliteit en partijtrouw? Zijn amendementen halen het niet. Voor veel plekken op de lijst zijn er (meerdere) tegenkandidaten. De pogingen om een favoriet hoger op de lijst te krijgen stranden stuk voor stuk.

De lijst wordt uiteindelijk ongewijzigd vastgesteld. Partijleider Den Haan heeft dan al laten weten zich te schamen voor

leden die het eigenbelang voor het partijbelang laten gaan en waarschuwt dat dit gedrag is 'dat we niet langer accepteren'.

Aan het slot van het congres kondigt de lijsttrekker pensioenacties aan. Ze roept het kabinet op om de constante dreiging van kortingen op pensioenen voor eens en voor altijd weg te nemen. Het koopkrachtverlies van 20 procent dat gepensioneerden volgens haar sinds 2008 hebben opgelopen, moet in de komende kabinetsperiode worden gerepareerd. Ze noemt het tijdelijk van tafel schuiven van de pensioenkortingen voor 2021 een verkiezingsstunt van minister Koolmees. Hij moet met meer over de brug komen. Ze wil dat het kabinet de rekenregels voor het huidige stelsel bij het oud vuil zet. Volgens haar valt met de huidige extreem laag gehouden rekenrente geen pensioen op te bouwen. 'Ik roep hem op de constante dreiging van kortingen voor eens en voor altijd weg te halen.' Ook wil de lijsttrekker dat de pensioenen weer geïndexeerd worden, zodat ze meestijgen met de inflatie.

Wrijving in het campagneteam

Eind oktober benoemt het bestuur Renée de Vries, voormalig woordvoerder en communicatieadviseur van Den Haan bij de ANBO, tot campagneleider. Op aandringen van Nagel wordt een aantal oudgedienden aan het campagneteam toegevoegd die de partij goed kennen en bij eerdere campagnes betrokken zijn geweest, onder wie André van Wanrooij, Dick Schouw en Adriana Hernández.

Er ontstaat al snel wrijving. De oude getrouwen in het campagneteam hekelen Den Haans autoritaire stijl. Ze hebben het idee dat ze alleen de orders van Den Haan, De Vries en woordvoerder Bernadet Naber mogen uitvoeren en klagen dat met hun inbreng niets wordt gedaan. Deze drie dames voelen op hun beurt de hete adem in de nek van het dagelijks

bestuur dat volgens hen stuurt op details en communiceert ‘in directieven en zeer kort van tevoren’. Zo moeten ze onder tijdsdruk een spotje maken voor de zendtijd voor politieke partijen en vraagt het hoofdbestuur om verschillende spots, terwijl het campagneteam gelooft in de kracht van herhaling. Ook kost het ze de nodige moeite om het bestuur ervan te overtuigen dat een campagne oude stijl (krantenadvertenties, flyeren, met een bus het land door) zeker in coronatijd niet wenselijk is en dat er beter ingezet kan worden op nieuwe media, waaronder social media en webinars.

Er worden e-mailadressen en andere persoonsgegevens verzameld om de achterban te bereiken. Van Wanrooij karakteriseert het als de ‘ANBO-methode’. ‘Ik vroeg me af of het niet in strijd was met de AVG. Bovendien kreeg ik de indruk dat het niet alleen gebruikt werd voor de 50PLUS-campagne. Ineens kregen ik en anderen ook berichten van de ANBO in onze spambox.’ Maar Den Haan en consorten wijzen op de duizenden nieuwe Facebookvolgers en de verdubbeling van het aantal ontvangers van de 50PLUS -nieuwsbrief.

Van Wanrooij zit nog iets dwars. Hij had zich gekandideerd voor de Tweede Kamerlijst en was gebeld door Martine Baay, namens de selectiecommissie waar ook Den Haan in zat. Baay vroeg hem of je ‘als je je hele leven in de wao zit’ (Van Wanrooij werd in de jaren negentig afgekeurd) het zware werk van een Tweede Kamerlid kunt doen. Ongepast, meende hij en diende een integriteitsklacht in. Op Twitter, waar hij zeer actief is, laat hij zich vervolgens negatief uit over standpunten die Den Haan inneemt en die volgens hem niet sporen met het verkiezingsprogramma. Op 10 december zegt de lijsttrekker het vertrouwen in hem op en verlaat Van Wanrooij het campagneteam.

Ook Dick Schouw is kritisch over de campagnekoers en beklaagt zich over de politieke onervarenheid van Den Haan en haar ex-ANBO-collega's, die onvoldoende op de politieke

actualiteit zouden inspelen. Dat valt verkeerd bij de lijsttrekker, die vindt dat hij de campagne tegenwerkt en bovendien te weinig invulling geeft aan zijn rol in het team als liaison naar de provinciale besturen. ‘Of hij doet mee in onze lijn of hij gaat eruit,’ bepaalt Den Haan. Uiteindelijk wordt hij uit het campagneteam gezet.

Den Haan versus Verkoelen

Tussen de Kamerkandidaten onderling loopt het intussen ook niet lekker. De top tien zou periodiek bij elkaar komen, maar daar komt weinig van terecht. Nadat de kieslijst is vastgesteld, blijft de ‘teambuilding’ beperkt tot één gezamenlijke online-bijeenkomst waarin het verkiezingsprogramma wordt doorgelopen, maar waarin tijd voor nadere kennismaking, overleg of discussie ontbreekt.

Een appgroep rest als enige gezamenlijke communicatiekanaal voor de top tien. Daar botst het al snel, vooral tussen de lijsttrekker en de nummer drie, het Rotterdamse raadslid Ellen Verkoelen. De eerste clash vindt plaats als Den Haan aankondigt het verkiezingsprogramma te laten doorrekenen door het Centraal Plan Bureau. Ze geeft aan dat de nummers twee en vier op de lijst haar vanwege hun inhoudelijke deskundigheid zullen assisteren in het overleg met het CPB. De nummer drie voelt zich gepasseerd. ‘Aan één expert heb je toch genoeg? Zal ik niet meegaan? Ik ken het verkiezingsprogramma en de partij goed.’ Op de app gaat het een paar keer heen en weer tussen de boze Verkoelen en de lijsttrekker die voet bij stuk houdt. Waarom niet even gebeld om het uit te praten? Verkoelen: ‘Ik heb haar wel gebeld, maar dat liep ook niet goed.’

Binnen de groep bestaan inhoudelijke meningsverschillen en uiteenlopende visies over de vraag waarop de partij zich moet profileren. Den Haan wil de focus verbreden naar the-

ma's als veiligheid, zorg en wonen ('Hierop wordt veel geklikt op de website'). Anderen menen dat de nadruk op pensioenen moet blijven liggen. Zij worden hierin gesteund door peilingen waarin de achterban dat met voorsprong als belangrijkste thema benoemt.

Den Haan en Verkoelen liggen elkaar niet en hebben al snel slaande ruzie over van alles. Verkoelen is verbaasd als de lijsttrekker pleit voor marktwerking in de zorg. Haar voorganger Krol was daar altijd tegen en heeft nota bene getekend voor een nationaal zorgplan. 'Waar staat in ons verkiezingsprogramma dat we voor marktwerking zijn?' vraagt Verkoelen. 'Waar staat dat we een nationaal zorgplan willen?' kaatst Den Haan terug. 'Waar staat dat we het níét willen? Het is staand beleid!' En zo kijven ze door.

Een van de campagnepunten is het eigen risico in de zorg. Dat moet van 50PLUS omlaag naar tweehonderd euro en op termijn zo mogelijk naar nul. Verkoelen heeft nog wel een advies voor de lijsttrekker: 'Zeg nou in de campagne niet tweehonderd euro, want dan is iedereen die 385 die we nu betalen vergeten en hoort alleen dat we nog eigen risico moeten betalen. Benadruk je doelstelling: nul. Dat tikt aan!' Haar advies wordt niet op prijs gesteld. 'Waar bemoei je je mee? Jij bent toch niet de specialist zorg?'

Verkoelen ergert zich eraan dat de hele campagne rond de lijsttrekker wordt gebouwd. Die bovendien met haar beeltenis op de verkiezingsaffiches wil. Als een peiling onder de achterban uitwijst dat de voorkeur uitgaat naar een poster met enkel het partijlogo, ziet ze daarvan af. Maar in verkiezingskrantjes, flyers en op sociale media komt ze prominent in beeld.

Omdat diverse organisaties met eigen stemwijzers komen, verdeelt Den Haan ze onder de top tien met het verzoek ze in te vullen en de resultaten aan haar terug te sturen. Verkoelen vindt het een gemiste kans dat ze de antwoorden niet als groep bespreken. Ze legt die van haar voor aan de hele

top tien, zodat wie er anders over denkt, kan reageren. Dit is tegen het zere been van Den Haan. 'Dat moet je naar mij sturen, daar hoeft niet iedereen zich mee te bemoeien.' Met sommige van Verkoelens antwoorden op de stemwijzer van het coc is Den Haan het niet eens. Verkoelen: 'Ik kom uit de doelgroep en woon samen met een vrouw, maar zij wist er naar eigen zeggen als voormalig coc-directeur meer van.' Ook wil de lijsttrekker vooraf inzage in Verkoelens interview met de *Gay Krant*. Ze peinst er niet over, laat ze de 'control-freak' weten. 'Dat gaat niet gebeuren, dan ben ik jullie roze kandidaat niet meer. Ik ga niet zeggen wat jij wil dat ik zeg.'

In de appgroep steekt ook de nummer zeven, Marc van Rooij, zijn mening niet onder stoelen of banken. De rest treedt minder op de voorgrond en is volgzamer. Sommigen proberen de gemoederen, vooral bij Verkoelen, wat te bedaren. 'Waarom leg je je niet erbij neer? Waarom geef je je kandidatuur niet op als je het allemaal niets vindt?' Den Haan besluit de appgroep van de top tien op te heffen omdat er te veel ruzie wordt gemaakt. Later wordt de groep weer aangemaakt, onder de strikte voorwaarde: geen ruzie meer maken! Er wordt zelfs een handreiking opgesteld hoe met elkaar om te gaan.

Het hoofdbestuur maakt zich intussen grote zorgen. Het is inmiddels januari en de partij staat nog steeds op één schamele zetel in de peilingen. Het bestuur vraagt, buiten de lijsttrekker en het campagneteam om, aan Maurice de Hond onderzoek te doen en advies uit te brengen hoe het tij gekeerd kan worden. De opiniepeiler constateert dat de lijsttrekker nog nauwelijks aan bekendheid gewonnen heeft onder de kiezers en adviseert op basis van de uitkomsten van zijn onderzoek de campagne volledig te concentreren op de financiële belangen van ouderen. Den Haan voelt niets voor een dergelijke activistische en eenzijdige campagne en legt het advies naast zich neer.

Het bestuur heeft het nu wel gehad met de eigenzinnige lijsttrekker en vreest bovendien dat ze voor zichzelf zal begin-

nen als ze eenmaal in de Kamer gekozen is. Besloten wordt haar de wacht aan te zeggen. Een in te lassen ledenvergadering moet zich buigen over de 'lijstvolgorde', een diplomatieke formulering voor het kiezen van een nieuwe lijsttrekker. Als ze snel zijn, kan dat nog net. De adviesraad wordt gepolst. De provinciale vertegenwoordigers vinden ook dat het zo niet langer gaat en steunen het voornemen van het hoofdbestuur om zich te ontdoen van de lijsttrekker. Nagel: 'Maar ik voelde en proefde dat ze ook dachten: als ons bespaard kan worden dat er opnieuw ellende ontstaat...'. Een lijsttrekkerswisseling zal immers ook weer het nodige rumoer geven.

Hoewel Nagel het idee aanvankelijk steunde, ziet hij ook de nadelen. 'Veel leden zouden het niet begrijpen, er zou misschien zelfs een splitsing volgen, want Den Haan genoot in delen van de partij nog steun en de pers zou over ons heen vallen.' Bovendien is er geen voor de hand liggende alternatieve kandidaat en ligt verdeeldheid over haar opvolging op de loer. Wie wil überhaupt in dit gat duiken nu de partij er zo slecht voor staat? Hoe langer Nagel erover nadenkt, des te meer hij beseft dat dit een heilloze weg is. Hoe nu verder? Sommigen suggereren mediation, maar daar heeft hij geen vertrouwen in. Hij besluit zelf de koe bij de horens te vatten en belt Den Haan 's avonds laat op. 'Er moet nu echt iets gebeuren, anders gaat het fout.' Als jullie dat doen, heb ik er nog wel eentje voor je, laat ze Nagel weten als ze hoort over de plannen voor een ALV over de lijstvolgorde.

De volgende ochtend spreken ze af bij haar thuis in Woerden om de meningsverschillen te overbruggen. Den Haan belooft de campagne meer te focussen op de pensioenen, Nagel belooft op zijn beurt dat het bestuur zich zal buigen over haar creatieve campagne-ideeën. Aan het einde van de ochtend mailt Nagel zijn medebestuurleden over de uitkomsten van hun gesprek en stelt voor om met Den Haan door te gaan. 'Ze begrepen het en reageerden met wat kanttekeningen positief.'

Den Haan ontkent achteraf in de pers dat er gestemd is over haar aanblijven. 'We hebben wel discussie gehad over de campagne, maar dat betekent niet dat je weggestemd zou moeten worden.'

Dan duikt in het steekspel rond de lijsttrekker een oude bekende op: oud-partijvoorzitter Geert Dales. Wie zijn boek *Tien zetels* heeft gelezen, kan niet tot een andere conclusie komen dan dat hij zijn buik meer dan vol heeft van de partij. Maar hij blijkt er een heimelijk genoegen in te scheppen om van de zijlijn te volgen wat er onder zijn opvolger misgaat. Waar het kan gooit Dales graag nog wat extra zand in de machine. Hij heeft nog de nodige lijntjes met oud-partijgenoten en laat zich door hen dagelijks bijpraten. Als hij hoort dat een deel van de partijtop af wil van Den Haan, haalt hij een oud idee van stal. In juni heeft hij immers al geopperd om Henk Krol terug te halen door diens Partij voor de Toekomst en 50PLUS te fuseren. Krol had daar toen wel oren naar, maar Nagel wilde niet. Dales belt met Krol, die zegt erover te moeten nadenken. Een uur later belt hij terug. 'Ik heb het met de voorzitter besproken en we willen best wel praten.' Dales weet dat hij hier zelf niet mee hoeft aan te komen bij Nagel en vraagt voormalig partijsecretaris Robert Gielisse om te bellen. Opnieuw wil Nagel er niets van weten. 'Er is geen bestuurslid dat erover prakkiseert om Krol terug te halen,' reageert hij in het *AD*. 'Ik weet dat Henk wanhopig is en graag weer met ons in gesprek wil, maar een terugkeer is niet aan de orde.'

Overigens zegt Krol achteraf een terugkeer nooit te hebben zien zitten. Het is ook de vraag hoe geloofwaardig het zou zijn: Krol die 50PLUS na onenigheid verruult voor de Partij voor de Toekomst, daar binnen de kortste keren met ruzie vertrekt, zijn eigen Lijst Henk Krol begint en dan weer terugkeert in de moederschoot? 'Aan de ene kant volstrekt ongeloofwaardig,' erkent Dales. 'Aan de andere kant: hij ligt goed bij de kiezer en dat kan twee tot drie zetels opleveren. Dan blijf je overeind.'

Het is de moeite van het proberen waard.’ Waarom zou Dales überhaupt nog moeite doen voor een partij waarover hij zich in zijn boek en in de pers zo negatief heeft uitgelaten? ‘Ik zie het in elkaar storten en denk: het is zo ontzettend jammer.’ Tja. Dat zei hij ook toen hij Nagel opriep zich als voorzitter te kandideren. Achteraf bleek dat hij zijn oproep niet deed om de partij een dienst te bewijzen, maar om hem een koekje van eigen deeg te geven. Dales kan bij deze vergelijking een veelbetekenend lachje niet onderdrukken.

Dick Schouw komt met een nog buitensporiger idee dan het terughalen van Krol. In een memo aan het hoofdbestuur, dat hij ten overvloede het predicaat ‘niet vertrouwelijk’ heeft gegeven, stelt hij voor de Tweede Kamerverkiezingen eenvoudigweg over te slaan. Het dreigende zware verlies zou het partijmago te zeer beschadigen, meent hij. ‘Bespaar de partij de knock-out, ga reorganiseren en kom succesvol terug bij de Gemeenteraadsverkiezingen in 2022!’ Nagel doet het voorstel af als apolitiek en absurd. ‘Je hebt kandidaten en een lijsttrekker. Dan zeg je niet tegen de kiezer: we willen vier jaar geen invloed in de Kamer. Dan word je door de media afgeslacht.’

AOW op vijfenzestig?

Door de coronabeperkingen verloopt de verkiezingscampagne noodgedwongen grotendeels via de media. Lijsttrekker Den Haan moet aan de bak, ook om te werken aan haar eigen bekendheid. Slechts een kleine meerderheid van de kiezers weet dat zij de 50PLUS-kar trekt. Zelfs onder de eigen achterban is dit bij meer dan 20 procent niet bekend. Al kan dit in een enkel geval ook in het voordeel van de partij werken. Er zijn namelijk doorgewinterde fans van Henk Krol die de leiderschapswissel niet hebben meegekregen en die hem tot diens frustratie op straat toeroepen dat het zo fijn is dat hij voor ze

knokt en dat 50PLUS daarom ook bij de aanstaande verkiezingen weer op hun stem kan rekenen.

Op 26 februari is lijsttrekker Den Haan te gast in *Nieuwsuur* en benadrukt de verschillen met haar voorganger. 'De manier waarop politiek bedreven is, is niet mijn manier. Ik hou van overleggen en ergens vóór strijden in plaats van tégen, want dan word je een partij langs de zijlijn. Dat wil ik niet en dat verdienen onze ouderen niet.'

Omdat Henk Krol volgens presentator Jeroen Wollaars 'een moeizame verhouding met de feiten' had, wil hij weleens weten hoe dat zit bij zijn opvolger. 'We struikelden eerlijk gezegd al over de eerste zin in uw verkiezingsprogramma: het koopkrachtverlies van 20 procent dat gepensioneerden hebben geleden, moet de komende vier jaar worden gerepareerd. Dat is feitelijk onjuist: het CBS zegt dat gepensioneerden er 4,5 procent op achteruit zijn gegaan sinds 2008. Dat is nogal een verschil.' De lijsttrekker verduidelijkt dat het gaat om het koopkrachtverlies ten opzichte van werkenden. 'Daar zijn vele onderzoeken naar gedaan.' Wollaars neemt er geen genoegen mee. 'Maar dan moet u precies zijn. U heeft het over de pijler pensioen en u weet: elke gepensioneerde krijgt ook AOW. Die gaat elk jaar omhoog. Als je dat meerekent – en dat moet als je het hebt over koopkracht – kom je uit op 4,5 procent.' Den Haan houdt voet bij stuk. 'Alles is duurder geworden, de lasten zijn omhooggegaan. Ik heb niet het gevoel dat wij het overdreven hebben.'

Dan het pensioenakkoord. Een kleine meerderheid van de 50PLUS-kiezers staat achter de afspraken, de rest is kritisch. Wollaars: 'U wilt praten over het pensioenakkoord, uw fractievoorzitter in de Eerste Kamer niet.' Volgens Den Haan ligt er nog slechts een hoofdlijnenakkoord. 'Dus kom met je wensenlijstje, dan gaan we daarvoor strijden. Als er een compleet verhaal ligt, kijken we of we daarmee in kunnen stemmen. Zoals het er nu voor staat, is het een uitwerking waar 50PLUS

nee tegen gaat zeggen.’ Ze begrijpt dat mensen tevreden zijn over het huidige pensioenstelsel en dit willen behouden, maar dat is volgens Den Haan op termijn niet houdbaar. ‘We worden allemaal ouder, er worden minder mensen geboren, we hebben crisis op crisis.’ Ze gooit haar vaste campagne-one-liner erin: het gaat om de keuze tussen ‘zeker minder’ of ‘minder zeker’ pensioen. Het is kiezen uit twee kwaden, waarbij de laatste de voorkeur heeft. ‘In de zaaltjes worden mensen eerst boos op me, maar als ik het uitleg snappen ze het.’

Het heetste hangijzer heeft *Nieuwsuur* voor het laatst bewaard: de interne onenigheid over de AOW-leeftijd. De actualiteitenrubriek heeft uit een rondvraag opgemaakt dat Verkoelen en Van Rooijen eisen dat de lijsttrekker zich aan het programma houdt: een volledige AOW op vijfenzeftig. Verkoelen zou ‘pukkeltjes’ krijgen van de afwijkende standpunten van haar lijsttrekker hierover. Den Haan heeft op de website van de partij eigenhandig een eigen toelichting toegevoegd bij het AOW-vijfenzeftigstandpunt. Puur kiezersbedrog, meent Verkoelen. De gewraakte toelichting is de ‘uitleg van de uitwerking’, zal Den Haan achteraf verklaren, een uitleg die ze naar eigen zeggen op verzoek van Jan Nagel heeft geschreven, wat deze ten stelligste ontkent.

Nagel heeft de lijsttrekker voorafgaand aan de uitzending nog per mail op het hart gedrukt: ‘Absoluut niet ingaan op ruzie. Direct afkappen, onderbreken. Voor het eerst stijgen we weer in de peilingen.’ Maar Den Haan kan het niet laten en sneert voor de camera’s van *Nieuwsuur* terug: ‘Verkoelen pleit zélf voor zaken die niet in het verkiezingsprogramma staan, zoals een basisinkomen en een nationaal zorgfonds. We hebben afgesproken dat iedereen zich aan het verkiezingsprogramma houdt zodra we de Kamer ingaan.’ Wollaars: ‘Is het niet handiger om dat tijdens de campagne ook al te doen?’ ‘Die afspraak hebben we geprobeerd te maken, maar niet iedereen wil zich daaraan houden.’ ‘U houdt zich daar

niet aan, volgens mevrouw Verkoelen. U zaait volgens haar verwarring over de AOW-leeftijd.' Wollaars citeert uit het verkiezingsprogramma: 50PLUS wil een volledige AOW-uitkering op vijfenzeftigjarige leeftijd. 'In de krant en in een inmiddels verdwenen toelichting op uw site heeft u iets anders gezegd. Kunt u vanavond nu eens heel duidelijk zijn voor de kijker, voor uw achterban en voor de nummer drie van uw partij: wat wilt u met de AOW?' Volgens Den Haan is al besloten dat het 'ijkpunt' zevenenzestig jaar is. 'Daar kun je eindeloos over gaan soebatten, maar er is een pensioenwet aangenomen.' Wel wil ze naar een flexibele AOW toe. Die kan dus ingaan op vijfenzeftig, maar ook op negenenzeftig. Wollaars verzuimt te vragen naar wie de rekening gaat als iemand voor vijfenzeftig kiest. Zijn slotvraag luidt met wie ze in een coalitie zou willen. 'Ik kies heel strategisch, omdat ik vind dat het midden links en rechts moet verbinden: D66, PvdA en VVD. Dan hebben we Paars-plus en dat is ook onze kleur.' Toevallig of niet: van de eerste twee door haar genoemde partijen is ze zelf lid geweest.

De onenigheid tussen Den Haan en Verkoelen wordt niet opgelost. Sterker: ze praten niet meer met elkaar. Volgens Verkoelen was de lijsttrekker woedend omdat ze zich niet hield aan haar 'spreekverbod'. 'Den Haan wilde niet dat ik met de pers praatte, alles moest via haar en haar woordvoerder. Maar dat kan natuurlijk niet, ik ben ook nog fractievoorzitter in Rotterdam. Ze was des duivels over mijn pukkeltjesopmerking.' Verkoelen was zich naar eigen zeggen van geen kwaad bewust. 'Ik heb alleen gezegd wat in het verkiezingsprogramma stond.'

'Ik ga ervan uit dat als de nummer drie heel veel moeite heeft met het verkiezingsprogramma en de lijsttrekker, dat zij zich terugtrekt,' zegt Den Haan op dinsdagochtend 9 maart op Radio 1. 'Ik doe een beroep op haar: trek je terug. Dit is niet houdbaar.' Verkoelen gelooft haar oren niet als ze nog voor het einde van de uitzending wordt platgebeld door journalis-

ten die haar confronteren met de oproep van haar lijsttrekker. Heeft ze dit echt gezegd? Ze neemt contact op met het partijbestuur en ze spreken af dat ze zich rustig houdt. 'Niets doen leek me het beste.' Dat gaat goed tot de redactie van *Jinek* belt en laat weten dat Den Haan die avond bij hen aan tafel zit. Wil Verkoelen ook aanschuiven? 'Ben je besodemieterd. Ik ga toch niet tegenover mijn eigen lijsttrekker zitten?' Maar ze is intussen des duivels. Het zal toch niet waar zijn dat Liane daar zonder tegengeluid haar verhaal mag doen? Partijgenoten hebben Verkoelen bovendien aangemoedigd zich te verweren, dus als de redactie vraagt of ze reporter Jaïr Ferwerda bij haar langs mogen sturen, stemt ze daarmee in.

Ook schuift ze 's avonds aan bij talkshow *Op1*, waar ze laat weten niet te piekeren over opstappen. 'Ik ben niet gekozen door Liane den Haan, maar door onze leden.' 'Heeft u vandaag contact met haar gezocht?' wil presentator Thijs van den Brink weten. Maar Verkoelen heeft het naar eigen zeggen zo druk gehad met alle telefoontjes van de media dat ze deze voor de hand liggende stap niet gezet heeft. Omgekeerd heeft Den Haan ook geen contact met haar gezocht.

De tweestrijd wordt die avond dus op twee nationale zenders uitgevochten, want terwijl Verkoelen bij *Op1* zit, geeft Den Haan bij *Jinek* haar eigen interpretatie van de vijfenzestig-jaarpassage. 'Er staat in ons verkiezingsprogramma niet dat de AOW terug naar vijfenzestig gaat. Er staat dat het mogelijk is om een volledige AOW-uitkering op vijfenzestig jaar te kunnen krijgen. Ik heb vanaf het begin gezegd: die AOW-leeftijd, daar ga ik niets aan doen. Maar ik vind wel dat mensen zelf moeten kunnen kiezen wanneer ze met AOW gaan en dat moeten we mogelijk maken. Via een spaarregeling. Dat moet nog nader uitgewerkt worden. En de AOW gaat 10 procent omhoog in ons programma.'

Politiek commentator Floor Bremer, die ook aan tafel zit, is het spoor bijster. 'Een volledige AOW-uitkering op vijfenzestig-

jarige leeftijd. Als ik lid van jullie partij zou zijn zou ik denken: o ja, AOW vijfenzestig. Top! Alleen is vijfenzestig onderstreept en dan moet je doorklikken en dan kom je bij de toelichting dat als je dat op vijfenzestigjarige leeftijd wil, je eerst moet sparen. U kunt wel zeggen, het is kraakhelder. Maar als een deel van uw achterban, inclusief de nummer drie, zegt: volgens mij staat hier iets anders, dan heeft er iets in de communicatie niet gewerkt.' Eva Jinek valt Bremer bij: 'Dat is toch een semantische discussie? Er staat hier toch gewoon vijfenzestig?' Jinek heeft voor de uitzending bovendien een brief van vijftien 'bezorgde leden' ontvangen die stellen dat de AOW op vijfenzestig een keiharde voorwaarde is zonder voorbehoud of uitzondering, en geen spaarsysteem zoals Den Haan nu bepleit. 'Ze wil dit doen overkomen als het programma, maar dat is absoluut niet waar.'

Verslaggever Jaïr Ferwerda is die dag als afgesproken bij Verkoelen langsgedaan die nog eens benadrukt dat een volledige AOW op vijfenzestig de partijlijn is. Ze bevestigt dat de communicatie tussen haar en de lijsttrekker 'niet makkelijk' verloopt. Ze heeft zich erover verbaasd dat ze via de pers heeft moeten vernemen dat Den Haan wil dat ze opstapt. Ze denkt er niet over. 'Laten we een bak koffie drinken, dan lossen we het op. Volledige AOW op vijfenzestig jaar. Zand erover.'

Die bak koffie belooft Den Haan te gaan drinken. Maar pas na de verkiezingen, laat ze de volgende dag weten, 'want er moet campagne gevoerd worden'. Ze lijkt niet te beseffen dat campagnevoeren weinig zin heeft, zolang de onenigheid niet is opgelost. Nagel dringt vergeefs aan op snel publiekelijk koffiedrinken. 'Foto en de zaak is opgelost.' Overigens dreigt vooral Verkoelen slachtoffer te worden van de onderlinge strijd. Door de ruzie neemt de kans op een tweede of derde zetel namelijk zienderogen af. De partij was voor de oproep van Den Haan aan de nummer drie net weer opgekrabbeld tot twee tot drie zetels in de peilingen. Na het gewraakte in-

terview daalt het aantal tot nul tot één. Mocht Den Haan als éénpitter in de Kamer belanden, dan kan er in ieder geval geen onenigheid binnen de fractie ontstaan, merken partij-watchers cynisch op.

Het komt niet meer goed met de campagne. Wat niet helpt is dat een groep oud-leden onder leiding van oud-voorzitter Geert Dales op 15 maart, de dag dat de eerste stembussen openen, in een persbericht pleit voor nul zetels. Alleen dan kan de partij weer als een feniks uit haar as herrijzen, meent de feniksgroep van voormalige 'partijprominenten'. Dales: 'Als 50PLUS een of twee zetels haalt blijft het zinloos doormodderen met de oude klik die er vergeefse hoop uit zal putten dat het ooit nog wat wordt. Bij nul zetels kan er definitief worden afgerekend met degenen die voor die catastrofe verantwoordelijk zijn. Daarna kan de partij met fris elan weer worden opgebouwd.'

Met zulke vrienden heb je als partij geen vijanden meer nodig.